

Travnaté plochy

Ing. Marie Straková

Květnaté louky se všemi přechodnými typy od suchobytných až po mokřadní společenstva s různou úrovní péče a časově diferencovanou dobou sklizně splňují požadavky na vytvoření přírodě blízkých biotopů.

V současné době je v důsledku zvyšování průměrných teplot a nerovnoměrného rozdělení srážek stále více nových ploch zatravněováno travinobylinnými směsmi, protože druhově pestřejší společenstva jsou vůči všem klimatickým výkyvům podstatně stabilnější, než doposud hojně vysévané chudé trávnickové směsi se zastoupením pouze tří travních druhů (jílek vytrvalý, lipnice luční, kostřava červená).

Široká druhová skladba květnatých luk je funkcí stanovištních podmínek a způsobu intenzity využívání porostu.

Druhově pestrá směs obsahuje v různém podílu určitý počet travních druhů, jetelovin a ostatních dvouděložných bylin. Druhové bohatství těchto porostů je dáno především zastoupením specifické skupiny dvouděložných rostlin, které se v průběhu let mění v závislosti na způsobu jejich využívání. Požadavky na vysoký počet rostlinných i živočišných druhů na stanovišti, zachování protierozní funkčnosti, odolnost vůči suchu, popř. i estetický dojem porostu, tzn. sladěnou, déletrvající a střídavou barevnost porostu, včetně využitelnosti jednotlivých částí bylin pro léčivé účely, předurčují i specifický přístup k tvorbě druhově bohatých směsí a jejich managementu. Mezi nezanedbatelná hlediska patří i problematika pylových alergií.

V obecné rovině je možno způsoby založení rozdělit do 3 základních skupin:

- a) Výsev (generativní způsob) – nejčastější, nejjednodušší a z hlediska nákladů nejprůběžnější způsob
- b) Výsadba (vegetativní způsob) - další alternativou k výsevu semen je výsadba předpěstovaného rostlinného materiálu v podobě koberců, trsů či jednotlivých rostlin.
- c) Kombinace výsevu a výsadby

Termín výsevu ovlivňuje termín vzcházení jednotlivých druhů rostlin i vzejití kompletního porostu a je ovlivněn dostatkem vláhy. Možné je směsi vysévat po celý rok, ale nejvhodnějšími termíny jsou jaro a podzim.

Nejvhodnějším způsobem ošetřování krajinných trávníků je jejich sečení. U nesečených porostů dochází k hromadění stařiny, která brání růstu semenáčků, a omezuje tak zvyšování druhové pestrosti porostů. V nesečených porostech také dochází k rozšiřování nežádoucích plevelných druhů, jako jsou ščovíky, pcháče, kopřivy, třtina křovištní, aj. Dalším rizikem, spojeným s extenzivním využíváním travních porostů, je zarůstání náletovými dřevinami.

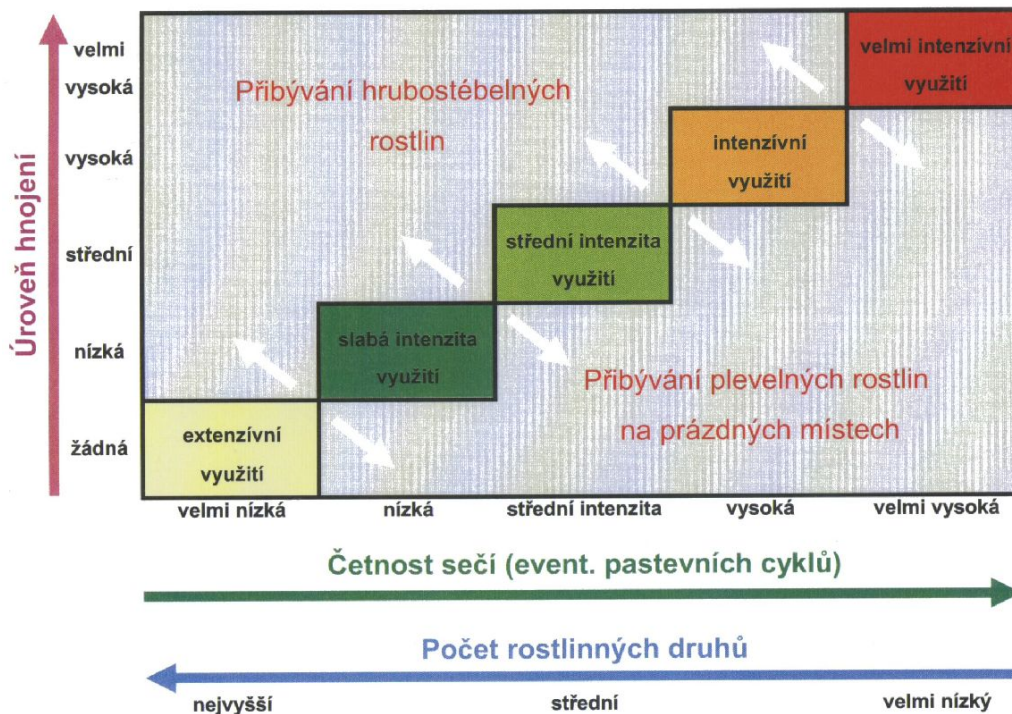
Mulčování snižuje druhovou pestrost a nedoporučuje se. Nadměrný přísun živin, hlavně dusíku, podporuje zvyšování podílu travních druhů, které následně svým nadměrným rozvojem v porostu konkurují méně vitálním druhům rostlin.

Největší diverzitu druhů i biotopů představují luční ekosystémy. Většina z nich vznikla historickou hospodářskou činností odlesňováním a získáváním prostoru pro pole a pastviny.

Přirozené původní kvetoucí louky se vyskytují nad horní hranicí lesa. Tyto louky byly rozšiřovány do nižších pásem na úkor lesní vegetace a mají charakter polopřirozených luk, které vyžadují značný podíl lidské práce s využitím pastevního hospodářství. Přestože v minulých letech docházelo vlivem opouštění těchto forem hospodaření k degradaci a snižování biodiverzity lučních porostů, Problematice zakládání a obnovy druhově pestrých krajinných porostů a jejich návratu do krajiny je v České republice věnována pozornost přibližně od poloviny devadesátých let minulého století. Postupně začal klesat význam produkční funkce travních porostů a projevil se zájem o druhově bohaté směsi cenné pro stabilitu ekosystému. Zároveň se zvyšováním povědomí obyvatelstva o životním prostředí, významu krajiny a biodiverzity roste i v řadách laické veřejnosti zájem o zakládání druhově pestrých krajinných porostů v okolí vlastního obydlí a rozšiřují se druhově pestré pastevní plochy pro chov ovcí, koz a koní.

Druhově pestré porosty mají hned několik předností. Vedle významné krajinnotvorné a estetické hodnoty je to především omezení počtu sečí během vegetačního období a to na 2-3 seče, dále podpora diverzity a to nejen rostlinných druhů, ale i mikroorganismů a živočišných druhů, kteří v těchto porostech nalézají útočiště. Obecně je udávána diverzita živočišných druhů v louce o řád výše než diverzita rostlinných druhů! V přirozených lučně-lesních ekosystémech se vyskytuje také dvojnásobný počet ptáků, než v ekosystému orné půdy. Floristické složení porostu je výsledkem komplexního vlivu celého ekosystému. Většina přirozených travních porostů se vyznačuje velkou proměnlivostí druhového složení. Poměrně stálé zastoupení druhů se udržuje jen na stanovištích, kde při menším počtu komponentů nejsou tak vyhrcované konkurenční vztahy. Změny podílů zastoupených druhů mohou být sezónní, každoroční, cyklické i trvalejšího charakteru. Druhově pestré luční porosty mají nezastupitelný protierozní význam. Nejen hmotnost, dobré prokořnění, ale i stratifikace a diverzita kořenové fytomasy přispívají ke zpevnění půdy na svazích a vytváří spolu s nadzemní fytomasou optimální ochranu proti odnosu zeminy a živin z ekosystému. Obhospodařování krajinných travních porostů ve stále větší míře odpovídá požadavkům ochrany přírody.

Schéma XX: Charakter porostů v závislosti na počtu sečí a hnojení, trend jejich druhové bohatosti (Šrámek, 2003)

Založení travinobylinných porostů

Každému založení dlouhodobě funkčního porostu by měla předcházet pečlivá příprava v podobě analýzy stanovištních podmínek ve vztahu k požadovanému složení porostu a možnostem udržovací péče. Často bývá opomíjen aspekt rychlosti vývoje a zapojení porostu ve vztahu ke složení směsi, respektive podílu skupiny trav a bylin ve směsi a potřebnému výsevnímu množství osiva. V počátečním období vývoje porostu, kdy ještě nedochází k zapojení a porost je řídký a mezerovitý, dochází k jeho reálnému ohrožení vlivem vnějších faktorů (sucho, zaplevelení, eroze aj.). Vzhledem k relativně vyšší ceně osiva květnatých luk je třeba vyvarovat se opakovaným pokusům o osetí ve stylu „pokus – omyl“, ale pečlivá příprava musí být věnována složení směsi a dodržení agrotechnických zásad při výsevu. Jednoduché pravidlo lze vyvodit i ze systému RSM. „Vyšší podíl trav ve směsi urychluje zapojení a vývoj porostu při současném zvýšení výsevku“.

Základním předpokladem pro úspěšnost výsevu je kvalita osiva a vhodné složení výsevní směsi. Při manipulaci s jakoukoli směsí semen je třeba vždy zohlednit tzv. „samotřídění“, tj. separace semen podle rozdílných fyzikálních vlastností (tvar, velikost, hmotnost), výskytu osin nebo háčků na povrchu semen apod. Pro eliminaci tohoto jevu je třeba výsevní směsí průběžně míchat, aby směs zůstala směsí. Dalšími významnými faktory jsou termín výsevu, předseťová příprava půdy a použité výsevní množství (výsevek) a v neposlední řadě i lidský faktor.

Předseťová příprava půdy má za cíl vytvořit dostatečně prokypřený půdní profil s jemně hrudkovitou půdní strukturou. Zvýšenou pozornost je třeba věnovat plochám utužených těžkou stavební technikou. Důležité je i důkladné urovnání povrchu půdy, které usnadní další péči o porost v podobě kosení. V případě dodatečných terénních modelací jsou pro výsev vhodné sklony terénu do 30%. Vyšší sklony je třeba zatravnit jinými postupy (hydroosev, pokládka předpěstovaných pásů, výsadba rostlin). Zcela specifická pěstební

media bývají využívána v oblasti střešního ozelenění nebo zelených fasád (speciální substráty, minerální vata aj.). Při přípravě půdy je potřeba věnovat pozornost skutečně pečlivému odplevelení.

Výsevni množství se v závislosti na typu směsi a účelu pěstování pohybuje zpravidla v rozmezí 2–20 g/m². V případě směsí tvořených výhradně bylinnými komponenty, nejsou výjimkou i nižší výsevky, zpravidla v rozmezí 1–2 g/m², naopak výsevky směsí tvořených převážně travami mohou vyžadovat výsevek podstatně vyšší 20–30 g/m².

Péče o travinobylinné porosty

Kosení

První kosení po založení květnaté louky (tzv. „odplevelovací seč“) se provádí zpravidla při výšce porostu 20 – 30 cm na výšce kolem 8 – 10 cm. Hlavním cílem prvního kosení je potlačení jednoletých plevelů v porostu a zlepšení světelných podmínek pro pomaleji se vyvíjející druhy. Jako nejvhodnější žací ústrojí pro tento účel se jeví lištová žací sekačka příp. na malých plochách ruční kosa, které jsou nejšetrnější vůči mladým rostlinám. Alternativně lze použít i rotační žací sekačku nebo motorovou kosu, ale vždy pouze s dobře naostřeným nožem či kotoučem. Tupý nůž nebo dokonce žací struna jsou pro první pokos nevhodné, neboť způsobují vytahování mladých rostlin z půdy. V dalších letech je prováděna zpravidla jedna seč v období června, popř. druhá v září (tzv. „otava“). Pokosenou hmotu je třeba odstranit, i když za určitých podmínek je možné materiál ponechat k uschnutí 2-5 dnů na ploše, aby došlo k vydrolení dozrálých semen, a usušenou hmotu (seno) odstranit až poté. Hnojení

V druhově pestrých travních porostech neproduktivního charakteru není vhodné, ani ekonomicky zdůvodnitelné, minerální hnojení dusíkem a používání agrochemikálií, které přispívají ke zhoršení druhové diversity.

Válení

Kromě válení po výsevu je v některých případech vhodné uválení mladého porostu po vzejití. Tato potřeba nastává často na jaře v případě podzimního výsevu, kdy během zimy dojde vlivem promrznutí půdy k povytažení mladých semenáčků. Válení je třeba provádět vždy za sucha, aby nedocházelo k nalepování půdy na povrch válce.

Vláčení

Provádí se u starších porostů vždy na jaře před začátkem vegetace. Jako vhodné nářadí jsou pro tento účel vhodné luční brány, prutové brány, na menších plochách zcela vyhoví běžné zahradní hrábě. Smyslem vláčení je rozrušení drnů konkurenčně silných trav, vyhrabání stařiny a provzdušnění porostu.

Závlaha

Květnaté louky jsou většinou určeny pro takové podmínky a stanoviště, kde se s umělou závlahou porostu nepočítá. V některých specifických případech, jako jsou např. střešní ozelenění či zelené fasády, stává se závlaha nezbytným faktorem určujícím užitnou hodnotu celé realizace. Nejčastěji se využívá, buď nadzemní závlaha postřikem, nebo podpovrchová kapková závlaha.

Odstraňování plevelů z porostu

Při ošetřování extenzivně využívaných travinobylinných porostů je účelné sledovat výskyt nežádoucích plevelných druhů a termíny seči přizpůsobovat četnosti jejich výskytu a vegetačnímu stavu, aby nedocházelo k jejich rozšiřování vysemeňováním. Další možností je

odstraňování plevelných druhů mechanickou cestou, např. individuálním vyžínáním, nebo vypichováním rostlin s kořeny.

Smykování, dosev, vápnění

Doporučeným ošetřováním porostů v dalších letech po založení na jaře je především u pastvin smykování, odstraňování krtinců a dosévání prázdných míst. V případě nízkého pH půdy je možné provést vápnění, které podporuje zastoupení jetelovin a bylin.

1. STRAKOVÁ, M., STRAKA, J., JANÁL, J., KŘESADLOVÁ, L. *Trávníky a květnaté louky v památkách zahradního umění*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, 2015. 79 s. ISBN 978-80-7480-03
2. Editoři Ivana Jongepierová ··· ... [et al.]. seznam autorů str. 142 – 144 *Ekologická obnova v České republice*. Praha : Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2012. – 147 s. ISBN 978-80-87457-31-3 (brož.)
3. JONGEPIEROVÁ, I. *Louky Bílých Karpat*. Český svaz ochránců přírody Bílé Karpaty, 2008. 462 s. ISBN 978-80-903444-6-4
4. JONGEPIEROVÁ, I., JONGEPIER, J. W. *Biosférická rezervace Bílé Karpaty*, Praha - Empora : Český národní komitét programu UNESCO Clovek a biosféra - MAB, 1996. – 40 s. ISBN 8085779323 9788085779325
5. AOPK ČR, *Standardy péče o přírodu a krajinu – Krajinné trávníky*, SPPK C02 007:2018. dostupné z: <https://standardy.nature.cz/res/archive/414/068350.pdf?seek=1552472958>
6. AOPK ČR, *Standardy péče o přírodu a krajinu – Obnova travních porostů s využitím regionálních směsí osiv*, SPPK D02 001:2017 I. REVIZE 2017. dostupné z: <https://standardy.nature.cz/res/archive/414/068344.pdf?seek=1552472838>